

ARCHYVUS ALKOJE TYRINĖJA MOKSLININKĖS IŠ LIETUVOS

Amerikos lietuvių katalikų archyve (ALKA) šią vasarą mokslinį darbą dirbo dvi mokslininkės, viena iš Vilniaus pedagoginio universiteto (VPU), antra iš Vytauto didžiojo universiteto (VDU). Jos naudojosi ALKOJE sukauptais archyvais, kuriuose yra aibės dokumentų, knygų ir periodikos iš praeito šimtmečio ir anksčiau.

Humanitarinių mokslų daktarė ir VPU profesorė Žydronė Kolevinskienė tyrinėjo istorinę medžiagą. Jos mokslinis darbas nukreiptas į išeivijos literatūrą, lyčių studijas bei šiuolaikinę lietuvių literatūrą. Ji paruošusi nemažai pranešimų apie išeivijos rašytojus Nelę Mazalaitę, Juliją Švabaitę, Liūnę Sutemą, Antaną Vaičiulaitį, Ireną Mačiulytę-Guilford ir kitus.

Šiuo metu dr. Kolevinskienė rengia mokslinius straipsnius ir rašo monografiją apie kultūrinę ir literatūrinę moterų veiklą XX amžiaus I-ojoje pusėje Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Ypač ją domina pirmosios lietuvių moterų draugijos. Šis klausimas yra visiškai neaptartas nei literatūrologinėje, nei istorinėje ar kultūrologinėje, feministinėje mokslinėje literatūroje. Tačiau būtent ten, anot prof. Kolevinskienės, reikėtų ieškoti lietuvių moterų emancipacijos pradžios ir apskritai aktyvaus moterų judėjimo ištakų, šaknų.

Dr. Žydronė Kolevinskienė dirba ALKOJE (nuotr. Dalės Lukienės)

Taip pat rūpi problema, kodėl ir kaip pirmosios lietuvių moterų draugijos JAV-bėse, pradžioje visos priklaususios Amerikos Lietuvių Rymo Katalikų Federacijai (ir vėliau

įsteigtai A.L.R.K. Moterų Sąjungai), ilgainiui išsiskyrė. Ar ta skirtis buvo radikali, ar vis tik kai kurie dalykai liko tie patys bendri, paremti pirmiausia katalikiška ideologija?

Šiuos klausimus iširti ji ir atvyko į Putnamą, kur sutelkta aibė istorinės medžiagos apie įvairias moterų organizacijas, jų tarpe - katalikiška lietuvių moterų šalpos draugija "Šv. Marijos dukterų moterų draugystė", įsisteigusi 1918 m., "Šv. Onos moterų draugystė", įsisteigusi 1906 m., "Moterų Birutų Draugystė", įkurta 1918 m. ir "Rūta", įsisteigusi 1939 m. Šios keturios senosios moterų organizacijos, kurioms dr. Ž. Kolevinskienė monografijoje bus skirtas atskiras skyrius, ir pateko į jos mokslinį žvalgos lauką.

Būdama ALKOJE dr. Kolevinskienė prisidėjo prie archyvų tvarkymo darbų. Ji sutvarkė poeto Fausto Kiršos bei prelado Rapolo Krasausko archyvus. Betyrinėdama archyvus apie moterų veiklą, dr. Ž. Kolevinskienė juos tuo pačiu ir sutvarkė.

Prof. Kolevinskienė pasidalijo savo išpūdžiais apie ALKA-ą: „Amerikos Lietuvių Kultūros Archyve stažuojuosi jau antrą kartą. Pirmą kartą čia atvykau š. m. sausio mėnesį, tik gerokai trumpesniai laikotarpiui – trim savaitėm. Susipažinau su ALKOJE esančiu išėivijoje svarbių literatūros, kultūros žmonių archyvinio palikimu. Galėčiau drąsiai teigti, kad čia sukaupti lobiai, tikri turtai, liudijantys dramatišką mūsų tautos istoriją.

Viešėdama Putname sausio mėnesį peržiūrėjau ir sutvarkiau Juozo Otto ir Vytauto Širvydų archyvus (tėvo ir sūnaus), Juozo Vilkutaičio-Keturakio, Onos Labanauskaitės fondus. ALKOJE saugomi personaliniai individualių asmenų archyvai (pavyzdžiui, prelado Vytauto Balčiūno, Magdalenos Avietėnaitės, S. Santvaro archyvinis palikimas, prof. Zenono Ivinskio, Karolės Pažėraitės raštai, Algimanto Kezio fotografijos ir kt.) ir organizacijų, kaip Ateitininkų, Kunigų Vienybės, Lietuvių Informacijų Centro, Generalinio Konsulato Niujorke, tėvų pranciškonų, atskirų parapijų archyvai ir pan.

ALKOJE yra ne tik gausūs archyvai, bet ir lietuvių kultūros muziejus bei didžiulė biblioteka, kurioje ir bėgo mano mokslinės stažuotės valandos. Darbo produktyvumą, matyt, ir lėmė tai, kad turėjau viską, kas būtina, reikalinga: gera technika (kompiuteris su spausdintuvu, kopijavimo aparatas), čia pat ranka pasiekiami reikalinga literatūra bibliotekoje (ypač naudingi buvo ankstesnių metų „Moterų Dirvos“, „Moterų balso“, „Moters“ „Ateities“ ir kt. žurnalų bei laikraščių, skirtų moterų visuomeninio gyvenimo aktualijoms, komplektai, įvairios enciklopedijos ir, be abejonės, reta archyvinė medžiaga (lietuvių moterų draugijų protokolai, kasos knygos, konstitucijos, statutai, įstatai, laiškai ir kiti svarbūs pranešimai).

Iš tiesų esu labai dėkinga ALKAI, jos valdybai (senajai ir naujajai), sudariusiai puikias sąlygas (tiek dvasines, tiek materialines, buitines) dirbti. Nuoširdžiai dėjaugiuosi, kad pasaulis pastaraisiais metais sumažėjo, lyg susitraukė, ir Lietuvos mokslininkams tikrai nėra sunku pasiekti ne tik centruose esančius lietuvių išėivijos archyvus (pavyzdžiui, Pasaulio lietuvių archyvą Čikagoje), bet ir gerokai nuo centro nutolusius, archyvus, kaip ALKA Putname, tylioje, ramioje Konektikuto valstijos provincijoje. Ne tik

literatūrologai, bet ir istorikai, filosofai, religijotyrininkai čia savo tyrinėjimams rastų unikalios autentiškos medžiagos.“

Šią vasarą ALKOS archyvais taip pat naudojosi VDU Istorijos katedros doktorantė Kristina Ūsaitė. Ji rengia daktaro disertaciją tema “Bendrinės lietuvių jaunimo organizacijos kūrimas išeivijoje: Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos veikla XX a. 7 – 9 dešimtmečiuose“.

**Vytauto Didžiojo universiteto doktorantė Kristina Ūsaitė dirba ALKOJE
(nuotr. D. Lukienės)**

K. Ūsaitė jau antrą kartą stažavosi ALKOJE ir tęsė pernai pradėtus tyrimo darbus. Doktorantė gilinosi į Pietų Amerikos, JAV ir Kanados lietuvių jaunimo organizavimosi aplinkybes iki Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos (PLJS) įsteigimo. Siekė atskleisti šių kraštų jaunimo organizacijų indėlį bendrinės lietuvių jaunimo organizacijos kūrimui. Taip pat tyrinėjo PLJS narių pozicijas „ryšių su kraštu klausimu“, kraštų LJS dalyvavimą Lietuvos laisvinimo veikloje bei PLJS indėlį į lietuviškosios tapatybės išsaugojimą, lituanistinį švietimą.

Apie ALKOJE saugomą medžiagą doktorantė K. Ūsaitė taip atsiliepė: „Džiaugiuosi galėdama pasinaudoti ALKOJE saugomu išeivijos lietuvių sukauptu archyvinio palikimu ir milžiniška emigracijos sąlygomis leista periodikos baze, įgalinančia mus, tyrinėtojus, labiau įsigilinti į lietuvių diasporoje vykusius procesus, užčiuopti lietuviškojo gyvenimo pulsą. Pasinaudodama proga norėčiau padėkoti ALKA vadovybei už sudarytas palankias darbo sąlygas tyrimui atlikti ir tikiuosi glaudaus bendradarbiavimo ateities projektuose.

Dėkoju Lietuvių Katalikų Religinei Šalpai už suteiktą materialinę paramą, be kurios ši stažuotė ALKOJE būtų sunkiai įgyvendinama. Nuoširdus ačiū ir Putnamo Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienėms seserims, suteikusioms pastogę ir apgaubusioms mane žmogišku rūpesčiu. Dėkoju visiems mano viešnagės Putname metu sutiktiems žmonėms, kurie pasirūpino, kad ji būtų kuo įsimintinesnė.“

Toks archyvų naudojimas, parodydamas jų vertę, džiugina visus, kurie juos remia savo darbu bei pinigais. Archyvų aprašus galima pasiskaityti aplankant LKMA svetainę: www.lkma.org. (spausk “archyvai”).

dr. Mirga Girniuvienė, JAV LKMA pirmininkė